

Міністерство освіти і науки України
Київський національний торговельно-економічний університет

ПУГАЧЕВСЬКА КАТЕРИНА СЕРГІЇВНА

УДК 339.52:339.562(477)

**РЕГУЛЮВАННЯ ІМПОРТУ ТОВАРІВ В УКРАЇНІ ЗА УМОВ
ЧЛЕНСТВА В СОТ**

08.00.03 – економіка та управління
національним господарством

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ – 2015

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Київському національному торговельно-економічному університеті Міністерства освіти і науки України на кафедрі міжнародної економіки.

Науковий керівник доктор економічних наук, професор
Мельник Тетяна Миколаївна,
Київський національний торговельно-економічний університет,
завідувач кафедри міжнародної економіки

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Чириченко Юрій Вікторович,
Університет митної справи та фінансів,
завідувач кафедри міжнародної економіки

кандидат економічних наук, доцент
Яремко Зоряна Михайлівна,
Тернопільський національний економічний університет, доцент кафедри міжнародних економічних відносин і міжнародної інформації

Захист відбудеться 2 жовтня 2015 р. об 11.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.055.01 у Київському національному торговельно-економічному університеті за адресою: 02156, Київ-156, вул. Кіото, 21, ауд. Д-221.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Київського національного торговельно-економічного університету за адресою: 02156, Київ-156, вул. Кіото, 19.

Автореферат розісланий 1 вересня 2015 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н.С. Барабаш

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Інтенсифікація процесів інтеграції та глобалізації сприяє зростанню масштабності міжнародних торговельно-економічних відносин та обумовлює формування відповідних систем регулювання імпорту товарів у рамках глобальних торговельних інституцій. Перебування України в регуляторному полі СОТ та реалізація проекту створення зони вільної торгівлі з ЄС фактично мінімізують використання інструментів тарифного захисту внутрішнього ринку, натомість нетарифні методи, валютна та податкова політика розглядаються як головні засоби формування ефективного протекціоністського режиму для захисту окремих секторів економіки.

Економічний розвиток України гальмується нині потрійними боргами: за зовнішніми запозиченнями, дефіцитом бюджету та від'ємним сальдо торговельного балансу. Якщо два перших час від часу вирішуються за допомогою перемовин з кредиторами та зусиллями Уряду країни і виходять за рамки даного дослідження, то перевищення імпорту над експортом має перманентний характер. Випередження впродовж тривалого часу темпів зростання імпорту над темпами зміни експорту за умов старіння виробничого апарату і відсутності реформування економіки призвело до вичерпання можливостей подальшого економічного зростання на існуючій технологічній базі та розуміння необхідності пошуку ефективних методів регулювання імпорту в рамках дозволених СОТ інструментів. Залежність промислового виробництва України від імпорту у 2013 р. становила 30,9%, а частка імпортової компоненти в експорті за національними рахунками досягає 66,1%. У результаті імпортової експансії зазнав деформацій також внутрішній ринок споживчих товарів через зростання частки імпорту з 29,5% у 2005 р. до 42,8% у 2013 р., з них продовольчих – відповідно з 9,1% до 14,5%, непродовольчих – з 42,4% до 61,0%.

З огляду на викладене актуалізується проблема вдосконалення системи регулювання імпорту з метою забезпечення потреб країни в критичному імпорті та формування передумов для розвитку вітчизняного виробництва.

Теоретичною і методичною основою дослідження стали наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених з проблем регулювання у сфері зовнішньої торгівлі: А. Будкіна, І. Бураковського, В. Гейця, І. Дюмулена, І. Крючкової, Д. Лук'яненка, Ю. Макогона, А. Мазаракі, Т. Мельник, В. Новицького, В. Оболенського, Т. Осташко, Є. Савельєва, В. Точиліна, Ю. Чириченка, Ю. Шишкова, Л. Шинкарук, З. Яремко, а також з питань імпортозаміщення – Я. Жаліло, Х. Зінгера, Л. Ісмагілової, А. Комілова, П. Кадочникова, С. Пазізіної, Р. Пребіша, Дж. Сакса, О. Старовойтової, Л. Стрижкової, Е. Уорнера та ін.

Попри значну кількість опублікованих результатів досліджень, окремі аспекти цієї наукової проблеми недостатньо висвітлені, особливо у

контексті подолання від'ємного сальдо торговельного балансу в Україні, необхідності протистояння іноземній конкуренції за умов створення зони вільної торгівлі з ЄС та забезпечення розвитку вітчизняного виробництва. Пріоритетність потреб функціонування українського внутрішнього ринку підвищує вагомість досліджень рівня тарифного та нетарифного захисту окремих видів економічної діяльності, обґрунтування перспективних напрямів селективного імпортозаміщення.

Недостатність наукової розробки окремих питань і зростаюча практична значимість ефективної системи регулювання імпорту відповідно до дії міжнародних регуляторів зумовили вибір теми, мету і завдання дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт Київського національного торговельно-економічного університету: «Стратегія посткризового розвитку зовнішньоекономічного сектора України» (номер державної реєстрації 0111U000938) – систематизовано підходи до регулювання імпорту в економіках відкритого типу та здійснено класифікацію інституціональних регуляторів забезпечення селективного імпортозаміщення в Україні; «Детермінанти розвитку зовнішньоторговельного сектора України» (номер державної реєстрації 0113U000508) – розкрито механізм впливу імпорту на структуру проміжного та кінцевого споживання в Україні та визначено тенденції імпортоспоживання та імпортозалежності в окремих секторах економіки України.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційної роботи полягає в поглибленні теоретичних засад та розробленні практичних рекомендацій вдосконалення регулювання імпорту товарів за умов членства України в СОТ.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі **завдання**:

- систематизувати методологічні підходи до генезису теорій регулювання імпорту в економіках відкритого типу з виокремленням чинників впливу на економічне зростання;
- дослідити імпорту складову в структурі проміжного і кінцевого споживання в країнах з різним рівнем економічного розвитку;
- узагальнити методичні підходи до оцінки торговельних обмежень на національних ринках за умов функціонування міжнародної регуляторної системи;
- проаналізувати рівень тарифного та нетарифного захисту українського внутрішнього ринку за умов членства країни у СОТ;
- оцінити динаміку імпорту у структурі проміжного та кінцевого споживання на тлі тенденцій економічного розвитку України;
- дослідити методи та інструменти регулювання імпорту у зв'язку із розвитком внутрішнього ринку України та за умов дії правил і вимог міжнародного регулювання;

- обґрунтувати потреби підвищення захисту окремих секторів економіки України у період виходу з кризи та відновлення економічного зростання;

- визначити пріоритетні напрями селективного імпортозаміщення в Україні в контексті національної безпеки та ризикованості;

- запропонувати концептуальні підходи та напрями регулювання імпорту товарів з урахуванням потреб розвитку національного виробництва та забезпечення конкурентоспроможності.

Об'єктом дослідження є процес регулювання імпорту товарів за умов членства країни в СОТ.

Предметом дослідження є теоретико-методичні підходи та практичний інструментарій регулювання імпорту товарів в Україну.

Методи дослідження. Теоретичну та методологічну основу дослідження сформувавши фундаментальні праці вітчизняних і зарубіжних учених з проблем регулювання імпорту товарів. У процесі вирішення цих завдань застосовувались такі методи: аналізу та синтезу, порівняння та узагальнення – для дослідження генезису теорій регулювання імпорту в економіках відкритого типу (підрозділ 1.1); визначення імпортової складової у структурі проміжного і кінцевого споживання (підрозділ 1.2); індукції та аналогії – для дослідження методичних підходів до оцінки ефективності регулювання імпорту товарів (підрозділ 1.3); статистичні – для встановлення динаміки основних економічних показників розвитку зовнішнього сектора України та стану тарифного та нетарифного регулювання внутрішнього ринку (підрозділ 2.1); для оцінювання внеску імпорту у проміжне та кінцеве споживання в Україні (підрозділ 2.1); внеску імпортової складової у розвиток внутрішнього ринку України (підрозділ 2.3); оцінювання перспектив імпортозаміщення у розрізі окремих видів економічної діяльності (підрозділ 3.2); регресійний аналіз – для побудови залежностей між нетарифним регулюванням і рівнем економічного розвитку країни (підрозділ 2.1), ціною конкурентоспроможністю і динамікою імпорту (підрозділ 2.3); прогнозний – для прогнозування обсягів імпорту в результаті імпортозаміщення (підрозділ 3.3).

Інформаційну базу дисертаційного дослідження становлять чинні нормативно-правові акти, офіційні публікації та статистичні матеріали Державної фіскальної служби, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Національного банку України, Державної фіскальної служби України, Державної служби статистики України, Світової організації торгівлі, Конференції ООН з торгівлі та розвитку, Міжнародного валютного фонду, Організації економічного співробітництва та розвитку, Світового банку та ін.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у поглибленні існуючих теоретико-методичних основ та розробленні практичних підходів до регулювання імпорту товарів за умов членства України в СОТ. Найважливіші

наукові результати, що відображають зміст і характер новизни дослідження, полягають у такому:

вперше:

- запропоновано нові концептуальні положення щодо регулювання імпорту з виокремленням перспективних напрямів імпортозаміщення за окремими видами економічної діяльності, які враховують, з одного боку, скасування будь-яких митно-тарифних бар'єрів для продукції проміжного споживання, інноваційної продукції та технологій для імпортозамінного виробництва, а з іншого – активізацію заходів з підтримки експорту для подальшого виходу імпортозамінної продукції на зовнішні ринки, що дозволить досягти синергії імпортозаміщення і стимулювання експорту та посилити їх вплив на економічний розвиток країни. Концептуальними положеннями передбачається можливість отримання потрійного ефекту: економічного (зменшення зовнішньої заборгованості, зростання інвестицій, розвиток провідних галузей), зовнішньоторговельного (покращення сальдо торговельного балансу, умов торгівлі, раціоналізація структури використання імпорту), соціального (створення сучасних виробництв, нових робочих місць);

удосконалено:

- методичні підходи до оцінювання торговельних обмежень, які, на відміну від існуючих, розроблені з урахуванням торговельного режиму, показників тарифного і нетарифного регулювання та їх впливу на розвиток внутрішнього ринку, що дозволяє підвищити комплексність аналізу масштабів захисту національної економіки від іноземної конкуренції та виявити ефект від торговельних обмежень в системі регулювання доступу товарів на внутрішній ринок;

- визначення сутності поняття «регулювання імпорту товарів», яке, на відміну від існуючих тлумачень, пропонується розглядати відповідно до системного, правового та економічного підходів не лише як систему дій уряду, а й з урахуванням діяльності наднаціональних інституцій з імплементації норм та правил доступу імпорту на внутрішній ринок, підкреслюється важливість спрямованості цих дій на формування умов для розширеного відтворення, їх легальність, недискримінованість, прозорість, збалансованість інтересів держави й суспільства, гармонізація національних пріоритетів розвитку з нормами і правилами міжнародних регуляторів;

- класифікацію факторів впливу на імпорт у складі проміжного і кінцевого споживання, що, на відміну від існуючої, передбачає виокремлення додаткових ознак: контрольованості факторів (контрольовані, неконтрольовані), характеру їх впливу (конструктивні, деструктивні) та часового лагу дії (тимчасові й постійні), що надає можливість поглибити теоретико-практичні засади дослідження структури використання імпорту, інструментів його регулювання залежно від ступеня обробки продукції (тарифної ескалації) у контексті лібералізації зовнішньоторговельних відносин;

- методичні підходи до визначення пріоритетних напрямів імпортозаміщення на основі показників чистого експортного потенціалу, поточного та порогового рівнів заміщення вітчизняного виробництва імпортом, виробничого потенціалу, які, на відміну від традиційних, дозволяють оцінити величину необхідного зниження імпорту відповідно до окремих товарних номенклатур, що дало змогу окреслити потенційно перспективні напрями селективного імпортозаміщення у харчовій, текстильній, хімічній промисловості та машинобудуванні;

набули подальшого розвитку:

- систематизація теорій регулювання міжнародної торгівлі (від протекціонізму до ліберальних концепцій) з метою виявлення низки чинників, які доцільно враховувати для визначення впливу імпорту на економічне зростання за умов триваючого його домінування у відкритій економіці. До них слід віднести: рівні економічного розвитку країни в умовах активізації відкритості внутрішнього ринку для іноземної конкуренції; тип продукції, яка імпортується (товари проміжного, кінцевого споживання та нагромадження); наявність динамічних стратегій у зовнішній торгівлі; модель конкурентного середовища на внутрішньому ринку. Це дозволить розширити можливості аналізу впливу імпорту на економічний розвиток;

- ідентифікація рівня тарифного та нетарифного регулювання імпорту після набуття Україною членства в СОТ; аргументовано, що митний тариф нині є не достатньо результативним, що пов'язане зі структурою використання імпорту переважно на потреби проміжного і кінцевого споживання і вкрай недостатньо – для нагромадження, та втратою вітчизняними товарами цінової конкурентоспроможності під впливом політики обмінного курсу і високих темпів інфляції всередині країни порівняно з її торговельними партнерами; констатовано, що згідно з основними вимогами СОТ, ступінь селективності нетарифних інструментів значно перевищує митний тариф;

- методологічні підходи до врахування типу ринкового середовища (відповідно до співвідношення попиту і пропозиції на товари проміжного і кінцевого споживання), інституціональних факторів (форми власності, методи ведення бізнесу, зміни механізму оподаткування), що уможливить трактування імпорту як економічної категорії, для якої характерні короткострокові (збільшення випуску продукції з метою забезпечення попиту всіх інституційних одиниць) та довгострокові (зростання експорту за рахунок імпортозаміщення) ефекти впливу на національну економіку;

- обґрунтування оцінювання внеску імпортової компоненти у розвиток внутрішнього ринку України; виявлено, що девальвація національної валюти та введення додаткових імпортних зборів формують передумови для розвитку пасивного імпортозаміщення в Україні (тобто перехід до випуску імпортозамінної продукції за якістю нижчою, але за ціновими параметрами, що відповідають імпортним аналогам), що є ризикованим у

контексті порушення макроекономічної стабільності за рахунок зростання інфляції.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання висновків та рекомендацій у процесі формування системи регулювання імпорту в Україні, створення наукової основи та методологічного підґрунтя для розроблення стратегій селективного імпортозаміщення.

Висновки та пропозиції автора використані Комітетом з питань фінансової політики і банківської діяльності Верховної Ради України (довідка від 24.06.2015 № 726/01-08) при розробленні законодавчих пропозицій щодо удосконалення регуляторної політики у сфері зовнішньої торгівлі, Департаментом адміністрування митних платежів та митно-тарифного регулювання (довідка від 01.07.2015 № 259/99-99-25-01) при побудові механізмів контролю митної вартості та застосуванні інструментів регулювання доступу товарів на внутрішній ринок, Міжнародною асоціацією інституцій регіонального розвитку при розробленні проектів транскордонного співробітництва (довідка від 21.05.2015 № 02/05). Матеріали та результати дослідження використовуються у навчально-методичному процесі Київського національного торговельно-економічного університету під час викладання дисципліни «Міжнародні відносини та світова політика» (довідка від 18.06.2015 № 1486/30-06).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаною науковою кваліфікаційною роботою. Усі основні наукові положення, теоретичні підходи, розробки, висновки та рекомендації, що містяться у ній, отримані автором одноосібно та опубліковані в наукових виданнях. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використано лише ті ідеї та положення, що є результатом власних досліджень.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дисертації апробовано на міжнародних і всеукраїнських наукових та науково-практичних конференціях, зокрема: Міжнародній науково-практичній конференції «Стратегічні напрямки соціально-економічного розвитку держави в умовах глобалізації» (Хмельницький, 2013 р.), IV Міжнародній науково-практичній конференції «Marketing on the International Markets of Commodities and Services: Global Aspects» (Попрад, 2013 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми трансформаційних економік в умовах глобалізації» (Тернопіль, 2013 р.), III Міжнародній науково-практичній конференції «Молодь за права споживачів» (Київ, 2013 р.), II Всеукраїнській науково-практичній конференції «Перспективи розвитку економіки в ринкових умовах» (Мукачеве, 2013 р.), XIV Міжнародній науково-практичній конференції «Економіка в умовах глобалізації світових економічних процесів» (Львів, 2013 р.), VII Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми та перспективи розвитку підприємництва в Україні» (Київ, 2013 р.),

Міжнародній науково-практичній конференції «Менеджмент у XXI сторіччі: методологія і практика» (Полтава, 2013 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Трансформація національних моделей економічного розвитку в умовах глобалізації» (Київ, 2013 р.), VII Міжнародному бізнес-форумі «Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні» (Київ, 2014 р.), V Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні тенденції в економіці та управлінні: новий погляд» (Донецьк, 2014 р.), VIII Міжнародному бізнес-форумі «Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні» (Київ, 2015 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток національної економіки: теорія і практика» (Івано-Франківськ, 2015 р.).

Публікації. Основні результати дисертаційної роботи опубліковано у 26 наукових працях (19 з них одноосібні), у тому числі 5 – у фахових наукових виданнях, 7 – у наукових періодичних виданнях інших держав та виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз даних, 1 – в інших виданнях, 13 – у збірниках матеріалів конференцій. Загальний обсяг публікацій – 10,87 друк. арк. (особистий внесок автора – 9,02 друк. арк.).

Обсяг та структура дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (248 назв). Загальний обсяг дисертації – 220 сторінок друкованого тексту, основний зміст викладений на 196 сторінках; робота містить 54 таблиці, 18 рисунків, 15 додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження, розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення отриманих результатів, висвітлено зв'язок роботи із науковими програмами, темами, наведено інформацію щодо апробації результатів дисертаційного дослідження.

У **першому розділі** «Теоретичні засади регулювання імпорту товарів за умов членства країни в СОТ» розкрито генезис теорій міжнародної торгівлі у контексті регулювання імпорту в економіках відкритого типу, досліджено імпорту складову у структурі проміжного та кінцевого споживання та здійснено систематизацію методичних підходів до оцінки торговельних обмежень за умов членства країни в СОТ.

Дослідження теорій міжнародної торгівлі щодо регулювання імпорту свідчить про тривалий процес їх розвитку від домінування протекціоністських (теорія меркантилізму) до ліберальних (класична, неокласичні теорії), відповідно до якого формувався перелік факторів для виявлення впливу імпорту на економічне зростання. Окремі з них не втратили значення і за сучасних умов домінування імпорту в економіці окремих країн. Необхідно враховувати, зокрема, досягнутий рівень економічного розвитку в період, коли внутрішній ринок стає доступним

для іноземної конкуренції; вид продукції, яка імпортується (товари проміжного, кінцевого споживання та нагромадження); наявність динамічних стратегій розвитку зовнішньої торгівлі; рівень конкуренції на внутрішньому ринку. Аргументовано, що при виборі моделі регулювання імпорту доцільно враховувати, який торговельний режим сприяє стійкому зростанню економіки у більшій мірі – відкритість чи протекціонізм, адже високі показники зовнішньоторговельної відкритості є необхідними, але недостатніми факторами для забезпечення економічного розвитку.

Аналіз теоретичних засад формування поняття «регулювання імпорту товарів» та узагальнення поглядів різних дослідників дозволили виявити головну особливість цієї дефініції, а саме – поєднання в ній результатів дій національного уряду та міжнародного регулятора, які полягають у розробці і встановленні норм і правил доступу імпорту на внутрішній ринок. Залежно від конкретної економічної ситуації у законодавче забезпечення регулювання імпорту можуть вноситись погоджені сторонами доповнення та корективи, що впливає на гнучкість процесу регулювання у контексті його відповідності потребам розвитку національної економіки.

Розвиток світового господарства впродовж останніх десятиліть характеризується поглибленням інтернаціоналізації економічних відносин, що проявляється у посиленні взаємозв'язку та взаємозалежності національних економік, якісній зміні характеру торговельно-економічних відносин країн. За цих умов посилились процеси фрагментації виробництва, формування нових виробничих мереж, поглиблення міжнародного поділу праці, що спричинило суттєве зростання частки товарів для проміжного споживання в сукупних обсягах міжнародних товарних потоків і спричинило трансформацію традиційної моделі торгівлі. У міру розвитку та ускладнення економічних відносин не лише у сфері виробництва, але й щодо обміну, розподілу і використання споживчих товарів і послуг, відбулися зміни (у бік зростання різноманіття споживчих товарів та послуг) кінцевого споживання.

Дослідження факторів, які впливають на імпорт товарів для проміжного і кінцевого споживання, потребує їх класифікації, визначення змісту та характеру дії. З метою розширення горизонту аналізу в дисертації запропоновано критерії класифікації цих факторів та їх розмежування: за ступенем заохочення до імпортової діяльності (фактори, що спонукають або гальмують імпортні потоки); за охопленням середовищем впливу (екзогенні та ендогенні); за ступенем контрольованості (контрольовані й неконтрольовані); за ефектом впливу на економічне зростання (конструктивні і деструктивні); за лагом дії (тимчасової та постійної дії).

Недостатнє опрацювання індикаторів торговельних обмежень обумовило потребу у виокремленні показників, які б враховували інструменти тарифного та нетарифного регулювання, зокрема, індекс обмеженості торгівлі – для оцінювання торговельного режиму; індекс

фізичного обсягу та індекс-дефлятор імпорту – для аналізу ефективності торговельних обмежень; моделі недосконалих та досконалих субститутів та імітаційні моделі – для виявлення впливу торговельних обмежень на розвиток внутрішнього ринку. Використання цих показників для оцінки торговельних обмежень сприятиме підвищенню комплексності досліджень ефективності регулювання імпорту.

У другому розділі «Дослідження регулювання імпорту товарів в Україні за умов членства в СОТ» досліджено рівень митно-тарифного та нетарифного регулювання імпорту, а також імпорту компоненту в структурі проміжного і кінцевого споживання та наслідки імпортової експансії на внутрішньому ринку України.

Порівняння динаміки середньоарифметичної і середньозваженої ставки митного тарифу до вступу України до СОТ свідчить про істотне перевищення середньоарифметичної ставки за товарною номенклатурою в середньому у 3,2 раза над середньозваженою, зокрема, на продукцію сільського господарства та промислову продукцію – у 4,1 та 1,7 раза відповідно, що свідчить про заборонний характер ставок мит на той час за товарними позиціями з високою часткою споживання імпорту у кількісному і вартісному вираженні. Після набуття членства в СОТ середньоарифметична і середньозважена ставки митного тарифу склали відповідно 5,5% та 2,8%, а у 2013 р. – 4,5% та 2,11%, що на фоні низького коефіцієнта стягнення мита свідчить про невисоку фіскальну ефективність митного тарифу і пов'язано, на наш погляд, з неповним надходженням митних платежів до бюджету через контрабанду та тіньові схеми ведення бізнесу (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка індикаторів тарифних обмежень імпорту товарів в Україну у 2003–2013 рр.

Показник	2003	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Середньоарифметична ставка митного тарифу	10,8	6,9	6,3	5,5	4,6	4,6	4,5	4,5	4,5
- сільськогосподарські товари	20,1	23,0	13,2	13,0	9,7	9,8	9,5	9,5	9,2
- промислові товари	8,0	4,4	4,3	4,4	3,8	3,8	3,7	3,7	3,8
Середньозважена ставка митного тарифу	2,3	2,9	2,9	2,8	1,6	1,8	1,6	1,9	2,1
- сільськогосподарські товари	4,2	5,0	4,3	5,2	3,9	3,6	3,2	3,6	3,5
- промислові товари	3,5	3,1	3,2	3,2	2,7	2,8	2,5	2,9	2,8
Коефіцієнт стягнення мита	2,4	3,1	3,1	1,9	1,8	1,8	0,3	1,9	2,5
Індекс-фізичного обсягу імпорту	1,24	0,89	1,29	0,89	0,93	0,89	1,22	0,85	0,94
Індекс-дефлятор імпорту	1,12	1,37	1,09	1,51	0,64	1,35	1,17	1,18	0,97

Джерело: розраховано автором за даними Державної служби статистики України, Державної фіскальної служби України, World Trade Profiles.

Індекс-дефлятор імпорту та індекс фізичного обсягу вказують, що зміни вартісних показників імпорту у 2013 р. були зумовлені зменшенням фізичних обсягів та ціни імпорту відповідно на 6% та 3%. Впродовж 2003–2013 рр. зростання ціни імпорту значно перевищувало динаміку фізичних обсягів, що в період фінансово-економічної кризи зумовлено обмеженістю попиту на внутрішньому ринку.

Результати дослідження нетарифних обмежень як інструментів регулювання зовнішньої торгівлі свідчать, що ступінь їх селективності є значно вищим, ніж у митному тарифі, оскільки вони діють як елементи внутрішньої політики і не повною мірою узгоджуються з вимогами СОТ. Система технічного регулювання в Україні має істотні недоліки: обов'язковий характер багатьох застарілих стандартів, зосередженість на конкретних зразках (еталонах) продукції замість акцентування на вимогах безпеки, суперечливість і неузгодженість нормативно-правової бази. Отримана кореляційна залежність між динамікою ініційованих нетарифних заходів та показником ВВП на душу населення в Україні та в ЄС свідчить, що: в Україні із зміною ВВП зростає кількість нетехнічних обмежень (квот, ліцензій, дозволів). Це вказує на недостатність уваги до якісних характеристик ввезених товарів і технологій. В ЄС, навпаки, із зростанням рівня ВВП на душу населення збільшується кількість технічних заходів регулювання імпорту, що свідчить про пріоритетність для цих країн якості та безпечності імпортованої продукції. Тому нагальною є гармонізація національних стандартів з міжнародними та європейськими, створення в Україні механізмів контролю якості продуктів харчування з урахуванням практики ЄС і стандартів Кодексу Аліментаріус.

Зовнішньоторговельна відкритість України (імпортна квота) у роки досліджуваного періоду знаходилась у межах 42–50%, що на тлі високих показників частки імпорту у проміжному та кінцевому споживанні, які у 2013 р. склали 65,0% та 24,6% відповідно, пов'язано, на нашу думку, з планомірним дерегулюванням національної економіки, взятими зобов'язаннями щодо тарифної лібералізації при вступі до СОТ (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка показників імпоротної діяльності в Україні у 2003–2013 рр.

Показник	2003	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Темп приросту імпорту, %	16,4	24,6	34,7	41,0	-46,9	33,7	36,0	2,5	-9,1
Коефіцієнт покриття імпорту експортом, од.	1,1	0,9	0,9	0,9	1,0	0,9	0,9	0,9	0,8
Імпортна квота, %	45,9	41,8	42,5	47,7	38,8	44,5	50,0	48,0	42,3
Частка імпорту у проміжному споживанні, %	68,3	63,1	61,3	62,6	61,9	68,1	67,3	66,2	65,0
Частка імпорту у кінцевому споживанні, %	16,5	19,2	17,3	18,2	21,0	20,9	18,8	20,5	24,6
Частка імпорту у валовому нагромадженні, %	15,3	17,7	21,4	19,2	17,1	11,0	13,9	13,3	10,4
Імпортна компонента в експорті, %	57,3	46,7	47,2	46,4	46,1	60,3	73,1	77,0	66,1
Імпортозалежність виробництва, %	23,9	20,4	20,1	21,6	26,0	30,6	33,0	30,9	29,7

Джерело: розраховано автором за даними Державної служби статистики України.

Незначна частка імпорту товарів у валовому нагромадженні (10,4% у 2013 р.), яке є основою технологічного розвитку країни, та домінування у структурі імпорту товарів з рівнем технологічної місткості «нижче середнього» свідчить про інноваційний регрес у імпорті товарів в Україну.

Розраховано показник імпортової компоненти в експорті з використанням методики ОЕСР та оберненої матриці Леонтьєва для економіки в цілому та у розрізі трьох секторів економіки: первинного, вторинного і третинного. Результати свідчать про зростання частки імпорту у експорті з 57,3% у 2003 р. до 66,1% у 2013 р. в економіці у цілому, та відповідно з 65,3% до 79,0% у вторинному секторі зокрема, що є вкрай небезпечним для розвитку вітчизняної промисловості. Для перелому цієї ситуації необхідна інноваційна перебудова виробництва, стимулювання припливу інвестицій та застосування ефективних методів регулювання доступу товарів на внутрішній ринок.

Результати розрахунку впливу імпорту на розвиток різних видів промислової діяльності на основі таблиць «витрати–випуск» виявили, що найвища імпортозалежність спостерігається у сфері добування сирової нафти та природного газу (81,3% у 2013 р.), хімічній та нафтохімічній промисловості (78,3%), текстильному виробництві (66,3%), машинобудуванні (64,2%) (табл. 3).

Таблиця 3

Показники імпортомісткості виробництва за видами діяльності, %

Вид діяльності	Імпортозалежність виробництва*		Частка імпорту у проміжному споживанні		Частка імпорту у валовому нагромадженні	
	2007	2013	2007	2013	2007	2013
Сировинні і первинної обробки						
Добування кам'яного та бурого вугілля	20,8	27,8	89,9	99,8	0,0	0,0
Добування сирової нафти та природного газу	65,3	81,3	74,1	93,1	22,5	1,0
Добування металевих руд, інших корисних копалин та розроблення кар'єрів; надання допоміжних послуг у сфері добувної промисловості	20,7	12,0	100,0	100,0	0,0	0,0
Споживчо орієнтовані						
Виробництво харчових продуктів; напоїв та тютюнових виробів	8,7	15,0	24,7	23,8	0,0	-0,4
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	52,0	66,3	33,7	15,1	-1,5	-3,6
Матеріаловиробляючі						
Виготовлення виробів з деревини, паперу та поліграфічна діяльність	31,8	39,0	84,8	88,7	2,9	-0,3
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	55,2	78,3	75,7	95,7	3,4	1,1
Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	13,6	24,5	95,6	89,2	0,0	0,6
Металургійне виробництво і виробництво готових металевих виробів	26,5	43,7	98,2	98,0	0,4	1,4
Інвестиційно спрямовані						
Машинобудування	46,0	64,2	30,3	30,0	60,2	48,9

* Розраховано як відношення імпорту для проміжного споживання до загальних витрат на цілі проміжного споживання за видами економічної діяльності за відповідні роки.

Джерело: розраховано автором за даними Державної служби статистики України.

Високі значення експортоорієнтованості машинобудування і металургійної промисловості, хімічної та нафтохімічної промисловості на

тлі високих показників частки імпорту у проміжному споживанні свідчать про істотну залежність експортного виробництва від імпортової сировини, напівфабрикатів, деталей та комплектуючих, що підтверджується отриманими результатами розрахунку частки імпорту в експорті за основними секторами економіки. Зниження частки імпорту у валовому нагромадженні майже вдвоє у 2013 р. порівняно з 2007 р. вказує на обмеження операцій з основним капіталом під час порушення макроекономічної стабільності у 2010–2013 рр., а від'ємне значення нагромадження в окремих галузях – на зниження запасів матеріальних оборотних коштів у виробництві.

Результати розрахунку імпортомісткості щодо проміжного споживання та валового нагромадження і частки імпорту в експорті є важливими індикаторами при виборі напрямів удосконалення доступу товарів на внутрішній ринок, які необхідно враховувати при застосуванні тих чи інших методик оцінювання результативності регулювання імпорту, у тому числі розробленні програм імпортозаміщення та пошуку шляхів поліпшення економічної ситуації в Україні. Слід врахувати також негативні зміни у структурі споживчого попиту при тотальному зменшенні доходів громадян, коли імпорт набуває тенденції до скорочення і спрощення. Відтак імпортери менше уваги приділяють технологічності продукції, що ввозиться. Девальвація національної валюти у 2014 р. та прийняття у лютому 2015 р. розпорядження про введення додаткового імпортного збору у розмірі від 5% до 10% за винятком позицій критичного імпорту строком на 12 місяців зможуть створити передумови для розвитку лише пасивного імпортозаміщення в Україні з огляду на існуючий рівень розвитку промислового виробництва та його залежність від імпорту.

У третьому розділі «Удосконалення регулювання імпорту товарів в Україні за умов членства в СОТ» обґрунтовано необхідність підвищення захисту окремих секторів економіки України, розглянуто пріоритетні напрями селективного імпортозаміщення та запропоновано концептуальні засади регулювання імпорту товарів за умов членства України в СОТ.

Здійснений аналіз та модельні розрахунки свідчать про важливість проведення послідовної політики підвищення присутності вітчизняних виробників на внутрішньому ринку в результаті заходів з перегляду механізму регулювання імпорту, товарна структура якого потребує удосконалення у напрямку зменшення частки некритичних товарів та забезпечення стратегічного імпорту.

Дослідження впливу девальвації національної валюти на розвиток економіки виявило, що вона призводить до збільшення вартості імпортованих товарів порівняно з вітчизняними, і до зниження доступного для споживачів набору товарів.

Для захисту окремих секторів економіки, на нашу думку, необхідний перегляд торговельних домовленостей у рамках перемовин груп країн

СОТ, а також конкретні заходи у розрізі окремих галузей економіки, зокрема, у легкій промисловості – недопущення ввезення товарів із заниженою митною вартістю та контрабандних товарів, упорядкування ввезення на митну територію товарів «секонд-хенд»; у машинобудуванні – звільнення від податку на прибуток підприємств, які вкладають кошти в інноваційну діяльність, зокрема у проведення досліджень та розробок, у розмірі, пропорційному витратам підприємства на НДДКР.

Обґрунтовано, що в разі подальшої лібералізації торгівлі її наслідки будуть реалізовуватись за сценарієм посилення дисбалансу потоків експорту та імпорту, у частині збільшення імпорту більшою мірою, ніж експорту, що потребуватиме зростання витрат на покриття від'ємного сальдо.

Розроблено перспективні напрями селективного імпортозаміщення в Україні у розрізі окремих видів економічної діяльності та запропоновано теоретико-методичний інструментарій розрахунку зниження імпортозалежності з використанням показників рівня завантаження виробничих потужностей і чистого експортного потенціалу.

На основі використання математичного апарату аналізу і з урахуванням співвідношення поточного та порогового рівнів заміщення імпортом визначено необхідне зниження імпорту у розрізі окремих товарних груп, а саме: у харчовій промисловості (м'ясо та їстівні субпродукти свійської птиці (УКТЗЕД 0207), ковбаси та аналогічні вироби з м'яса (1601), маслянка, коагульовані молоко та вершки (0403), води мінеральні газовані (2101); текстильному виробництві (тканини бавовняні (5208; 5212), тканини з волокон хімічних (5407; 5408), килими (5702; 5705), трикотаж спідній (6107; 6108; 6207; 6208), вироби панчішно-шкарпеткові (6115), пальта чоловічі (6102), взуття (6401; 6405); хімічній промисловості (органічні синтетичні барвники (3204), добрива мінеральні або калійні (3104), вуглеводи ациклічні (2901), мило і препарати поверхнево-активні (3401), сироватки імунні (3002), препарати контрастні для рентгенівських досліджень (3006); машинобудуванні (крани (8426), холодильники, морозильники та інше холодильне або морозильне устаткування (8418), машини сільськогосподарські (8432), верстати для обробки дерева (8465), машини пральні побутові (8450). Результатом розрахунків є показник зростання випуску протягом року при зниженні імпортозалежності у наведених галузях на 10% (табл. 4).

Результати розрахунку прямих макроекономічних наслідків імпортозаміщення на основі побудови міжгалузевої моделі дозволили дійти висновку, що при зниженні імпортозалежності на 10% у виробництві харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів індекс випуску становитиме 1,28, у текстильному виробництві – 2,58, виробництві хімічних речовин і хімічної продукції – 1,46, машинобудуванні – 3,69.

Таблиця 4

Можливі наслідки селективного імпортозаміщення в економіці України

Показник	Вид економічної діяльності			
	Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	Машинобудування
Рівень заміщення внутрішнього споживання імпортом				
- поточний	0,18	0,71	0,45	0,64
- пороговий	0,52	0,15	0,21	0,12
Рівень завантаження виробничих потужностей, %	61,20	64,30	65,20	59,40
Індекс зростання випуску при зниженні імпортозалежності на 10%	1,28	2,58	1,46	3,69
Структура виробництва в умовах імпортозаміщення, %	17,73	1,78	4,97	22,95

Джерело: розраховано автором за даними Державної служби статистики України.

Доведено, що реалізація стратегії селективного імпортозаміщення повинна супроводжуватись зменшенням митного оподаткування ввезення на територію України інноваційних товарів та технологій і стимулювання збільшення експортної спрямованості промислового виробництва.

Нагальна необхідність зменшення імпортозалежності економіки України зумовила потребу у розробленні концептуальних положень, науково-теоретичних принципів, методів регулювання з конкретними заходами та відповідними інструментами. Запропонована у дисертаційному дослідженні концепція регулювання імпорту товарів (рис. 1) ґрунтується на принципах (суверенітету, свободи, юридичної рівності, недискримінації, законності, прозорості, прийнятності, економічності, відкритості, гласності, обґрунтованості) з урахуванням призначення продукції (інвестиційне, проміжне, кінцеве), ефектів імпортозаміщення (зменшення зовнішнього боргу, зростання інвестицій, модернізація виробництва, зменшення впливу валютних коливань на фінансово-економічні показники підприємств, покращення умов торгівлі, формування передумов для розвитку експорту, залучення сировинних виробництв у внутрішньокраїнні виробничі ланцюги, організація нових робочих місць) і з застосуванням заходів регулювання (тарифні, нетарифні, податкові) та інструментів (ліквідація будь-яких тарифних та нетарифних заходів для імпорту продукції проміжного споживання, інноваційної продукції та новітніх технологій для імпортозамінного виробництва; зменшення ставки ПДВ залежно від насиченості внутрішнього ринку товару від 0% до 10%; пільги у оподаткуванні виробникам імпортозамінної та експортної продукції до 16%; усунення двосторонніх дискримінаційних

обмежень імпорту; скасування кількісних обмежень товарів стратегічного імпорту; скасування додаткового імпортного збору на товари стратегічного імпорту).

Контроль за цільовим використанням імпорту повинен забезпечуватись митним постаудитом, як методом митного контролю за точністю і достовірністю поданих митних декларацій.

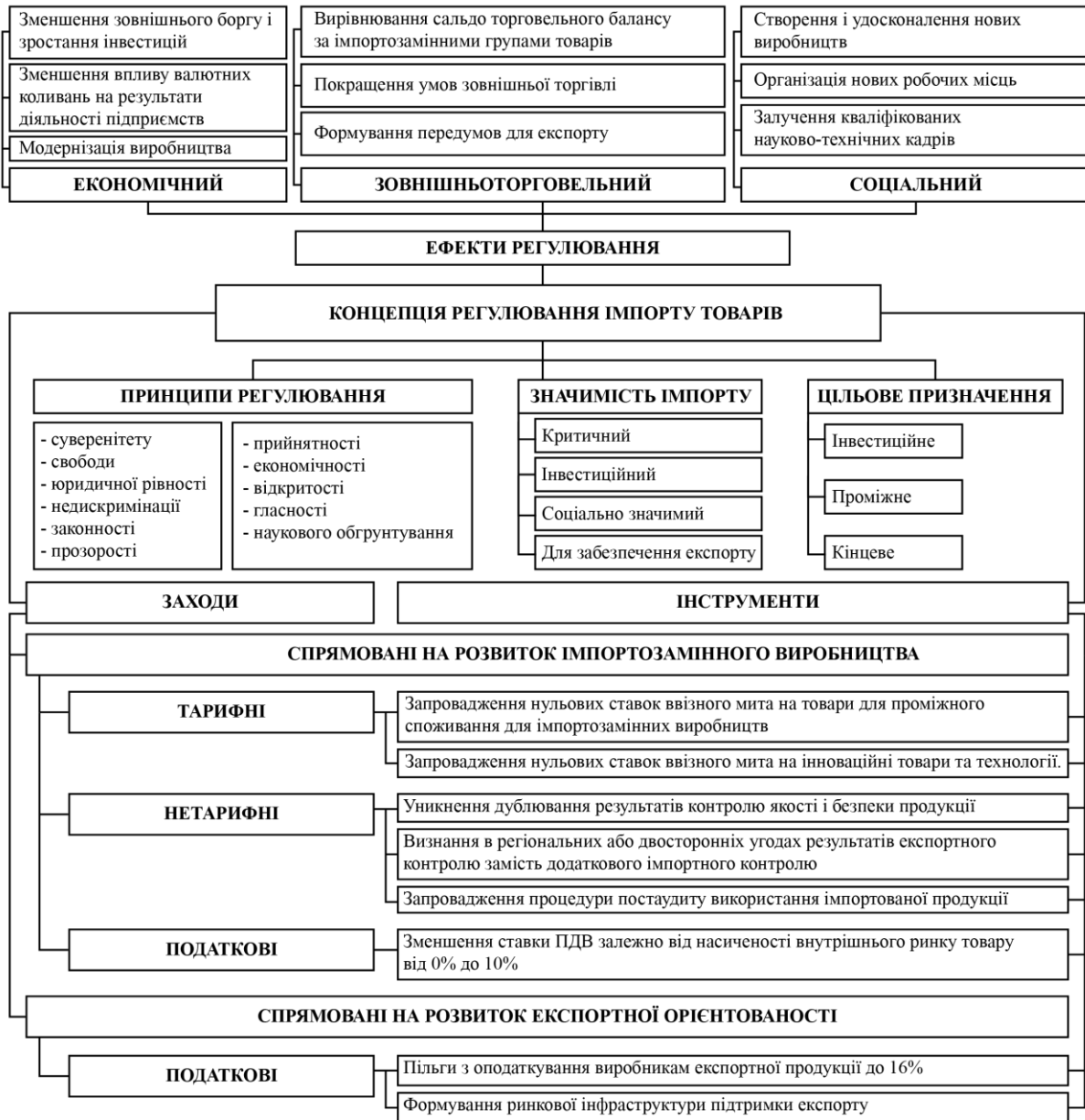

Рис. 1. Концепція регулювання імпорту товарів в Україні

Розроблено автором.

Запропонована концепція з акцентуванням на перспективних видах економічної діяльності для імпортозаміщення сприятиме збалансуванню експортно-імпортних товарних потоків, покращенню економічної ситуації в Україні та посиленню її позицій у глобальному світовому просторі.

ВИСНОВКИ

Теоретичні положення та практичні рекомендації дисертаційного дослідження вирішують важливе науково-практичне завдання обґрунтування теоретичних і методичних засад, а також розроблення практичних рекомендацій щодо регулювання імпорту товарів в Україну. Отримані результати дозволили дійти висновків, які характеризуються науковою новизною та мають практичну значимість.

1. Доведено, що для виявлення впливу імпорту на економічне зростання доцільно використовувати такі фактори, як: рівень економічного розвитку країни в період відкриття внутрішнього ринку для іноземної конкуренції; тип продукції, яка імпортується (товари проміжного, кінцевого споживання та валове нагромадження); наявність динамічних стратегій у торговельному режимі; модель конкурентного середовища на внутрішньому ринку. У світовій торговельній системі, що визначається, з одного боку, безпрецедентними масштабами та динамікою, а з іншого – товарно-регіональною асиметричністю спостерігається дуалізм тенденцій щодо регулювання імпорту: зовнішньоторговельна лібералізація універсального характеру і розвиток державного протекціонізму; обґрунтовано, що основою системи регулювання імпорту товарів є різноманітні інструменти тарифного та нетарифного регулювання, адаптовані до вимог СОТ, однак їх рівень, ступінь гнучкості, жорсткість дії не повністю відповідають потребам захисту окремих видів економічної діяльності, розвитку внутрішнього ринку, забезпечення стратегічного імпорту.

2. Дослідження імпорту відповідно до напрямів його використання в економіці країни дозволяє оцінити короткострокові й довгострокові ефекти його впливу на економічний розвиток та визначити рівень імпортозалежності окремих видів економічної діяльності у товарах для проміжного (комплектуючі, деталі, напівфабрикати, устаткування) та кінцевого споживання. У результаті цього дослідження створено інформаційну базу чинників, які класифіковано за ступенем заохочення до імпортової діяльності, охопленим середовищем впливу, ступенем контрольованості, ефектом впливу на економічне зростання, часовим лагом дії, що сприятиме поглибленню теоретико-практичних засад аналізу структури використання імпорту, інструментів його регулювання залежно від ступеня обробки, тарифної ескалації у контексті лібералізації зовнішньоторговельних відносин.

3. Сутність поняття «регулювання імпорту товарів» доповнено низкою характеристик, що дозволяє розглядати його з позицій системного, правового й економічного підходів з урахуванням діяльності національних і наднаціональних інституцій та відповідно до принципів легальності, недискримінованості, прозорості та збалансованості інтересів держави і суспільства. Відсутність універсальних оцінок щодо ефективності регулювання імпорту обумовило потребу в виокремленні системи

показників, які б враховували ефективність тарифного та нетарифного регулювання завдяки використанню сприяючого торговельного режиму, ефективних торговельних обмежень на розвиток внутрішнього ринку. Це дозволить комплексно оцінити масштаби застосування інструментів регулювання імпорту та визначати його ефективність.

4. Існуюча митно-тарифна система регулювання імпорту України не відповідає вимогам щодо його ефективності через слабку результативність митного тарифу, що пов'язане із структурою використання імпорту в економіці країни та втратою вітчизняними товарами цінової конкурентоспроможності внаслідок коливання обмінного курсу і високих темпів інфляції. Тарифний механізм є надмірно лібералізованим: у цілому впродовж 2008–2013 рр. коефіцієнт лібералізації зріс на 30,1%, у тому числі на ринку продукції сільського господарства – на 41,5%, промислових товарів – на 30,8%. Дослідження нетарифних обмежень як інструментів регулювання зовнішньої торгівлі свідчать, що ступінь їх селективності є значно вищим порівняно з митним тарифом, що зумовлено застосуванням їх як елементів внутрішньої політики, які не узгоджуються повністю з вимогами СОТ. Практика застосування нетарифних обмежень в Україні характеризується правовою невизначеністю, невідповідністю європейським та міжнародним вимогам, переважанням нетехнічних інструментів регулювання, що призводить до монополізму структур зі стандартизації, які через розмитість виконуваних функцій часто ускладнюють процедури ведення бізнесу.

5. Оцінювання впливу імпорту на проміжне та кінцеве споживання в Україні виявлено суттєвий рівень імпортозалежності економіки країни (29,7%), у тому числі промислового виробництва (52,9%). Обґрунтовано, що високі показники імпортозалежності є результатом недостатньої інвестиційної та інноваційної активності, неефективної реакції на приріст внутрішнього попиту та низького рівня залучення до глобальних виробничих ланцюгів. Висока частка імпорту в проміжному споживанні (65,0% у 2013 р.) є наслідком критичного рівня імпортової компоненти в експорті, яка зросла з 57,3% у 2003 р. до 66,1% у 2013 р. в економіці у цілому та з 65,3% до 79,0% – у вторинному секторі, що є вкрай небезпечною тенденцією національного розвитку. Для її подолання необхідна інноваційна перебудова виробництва, стимулювання притоку інвестицій та застосування адекватних інструментів регулювання доступу товарів на внутрішній ринок.

6. Девальвація національної валюти у 2014 р. та прийняття у лютому 2015 р. розпорядження про введення додаткового імпортного збору у розмірі від 5% до 10% (за винятком позицій критичного імпорту впродовж 12-ти місяців) дозволять сформулювати передумови лише для розвитку пасивного імпортозаміщення в Україні. Євроінтеграційний вектор України, створення всеохоплюючої зони вільної торгівлі суттєво спростять доступ європейських товарів на внутрішній ринок та мінімізують

інструменти тарифного захисту, а відтак дієвим фактором протистояння іноземній конкуренції може стати підвищення конкурентоспроможності власного виробництва, спрямованого на задоволення внутрішнього попиту.

7. Для підвищення присутності вітчизняних виробників на внутрішньому ринку необхідними умовами є: зростання нецінової конкурентоспроможності вітчизняного виробництва із зменшенням рівня його енергомісткості та підвищенням продуктивності; формування передумов для підвищення конкурентоспроможності національної економіки за основними складовими Індексу глобальної конкурентоспроможності Всесвітнього економічного форуму; формування плану заходів щодо захисту вітчизняного ринку від імпортової експансії; стимулювання внутрішнього виробництва і збуту продукції шляхом розбудови фінансово-кредитних механізмів підтримки; впровадження механізму моніторингу ринку з урахуванням системи індикаторів економічної безпеки.

8. Сучасні методики виокремлення перспективних напрямів імпортозаміщення не враховують таких значимих базових факторів, як забезпеченість виробничими потужностями, рівень їх завантаження та наявний ресурсний потенціал. Пропонується використання математичного апарату аналізу із застосуванням показників чистого експортного потенціалу, поточного та порогового рівнів заміщення імпортом, виробничого потенціалу, який, на відміну від традиційних методик, дозволяє оцінити величину необхідного зниження імпорту у розрізі окремих товарних груп для поліпшення економічного розвитку. Застосування зазначеного методу дало змогу визначити потенційно перспективні напрями селективного імпортозаміщення у харчовій промисловості, текстильному виробництві, хімічній промисловості та машинобудуванні та розрахувати ступінь зростання обсягів випуску по кожному з них при зменшенні імпортозалежності на 10%.

9. Реалізація програми селективного імпортозаміщення, яка пропонується в дисертації, тісно пов'язана із необхідністю зміни рівня тарифного захисту, а саме: усунення будь-яких митно-тарифних заходів для продукції проміжного споживання, інноваційної продукції та технологій для імпортозамінного виробництва. Доведена необхідність активізації діяльності з підтримки експорту для подальшого виходу імпортозамінної продукції на зовнішні ринки, що може бути активізовано за допомогою діяльності спеціального агентства. Реалізація запропонованих заходів сприятиме вдосконаленню системи регулювання імпорту товарів за умов членства в СОТ і сприятиме піднесенню розвитку внутрішнього виробництва та економіки в цілому.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У наукових фахових виданнях

1. Пугачевська К. Трансформація теорій впливу імпорту на економіку відкритого типу / К. Пугачевська // Наук. вісн. Ужгород. нац. ун-ту : зб. наук. праць. – 2013. – Вип. 1(38). – С.240–244. – (Сер. «Економіка»); 0,5 друк. арк.
2. Пугачевська К.С. Сучасні тенденції лібералізації зовнішньої торгівлі / К.С. Пугачевська // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2013. – № 3 (68). – С.70–77; 0,66 друк. арк.
3. Пугачевська К.С. Зовнішня торгівля як детермінанта економічного розвитку в умовах світогосподарських зв'язків / К.С. Пугачевська // Економіка та держава. – 2013. – № 12. – С.76–79; 0,62 друк. арк.
4. Пугачевська К.С. Імпортна складова розвитку внутрішнього ринку / К.С. Пугачевська // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Механізм регулювання регіонального розвитку : зб. наук. праць. – 2014. – Вип. 5 (109). – С.533–541; 0,5 друк. арк.
5. Пугачевська К.С. Регулювання імпорту в умовах валютних коливань / К.С. Пугачевська // Наук. вісн. Мукач. держ. ун-ту. – 2015. – Вип. 1(3). – С.35–40. – (Сер. «Економіка») 0,68 друк. арк.

У наукових періодичних виданнях інших держав та у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз

6. Мельник Т.М. Оцінка впливу імпорту на проміжне та кінцеве споживання в Україні / Т.М.Мельник, К.С.Пугачевська // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – № 11. – С.62–70 / SciVerse Scopus by Elsevier, EconLit, Index Copernicus, EBSCOhost, Ulrich's Periodicals Directory (особистий внесок автора – оцінено розподіл імпорту за цілями використання в економіці України та визначено відмінності між країнами у рівні залежності від імпорту; 0,65 друк. арк.).
7. Мельник Т.М. Нетарифне регулювання у країнах ЄС та Україні / Т.М. Мельник, К.С. Пугачевська // Вісн. КНТЕУ. – 2014. – № 2. – С.15–28 / Index Copernicus, РИНЦ (особистий внесок автора – оцінено масштаби охоплення зовнішньої торгівлі нетарифними обмеженнями у країнах ЄС та Україні, проведено кореляційний аналіз залежності кількості технічних і нетехнічних нетарифних заходів та ВВП на душу населення у країнах ЄС та Україні; 0,8 друк. арк.).
8. Мельник Т. Імпортоспоживання в Україні: масштаби та тенденції / Т. Мельник, К.С. Пугачевська // Вісн. КНТЕУ. – 2014. – № 4(96). – С.5–19 / Index Copernicus, РИНЦ (особистий внесок автора – визначено причини та наслідки перевищення обсягів імпорту над внутрішнім виробництвом. Досліджено напрями використання імпорту на цілі проміжного, кінцевого

споживання та валового нагромадження у розрізі окремих видів економічної діяльності; 0,92 друк. арк.).

9. Пугачевская Е. Структурная гармонизация внешней торговли в условиях экономического роста / Е. Пугачевская // Устойчивое развитие. – 2014. – № 14. – С. 108-113 (*особистий внесок автора – визначено вплив макроекономічних пропорцій на економічну динаміку та виявлено переваги на недоліки відкритих економік; 0,6 друк. арк.).*

10. Мельник Т.М. Нетарифний протекціонізм у країнах ЄС та Україні / Т.М. Мельник, К.С. Пугачевська // Бізнес Інформ. – 2014. – №1. – С.20–27 / Ulrich's Web Global Serials Directory, Index Copernicus, РИНЦ, DOAJ (*особистий внесок автора – досліджено стан і тенденції застосування нетарифних заходів регулювання зовнішньої торгівлі в країнах ЄС та Україні на основі індексу покриття та частоти використання нетарифних обмежень, динаміки ініційованих нетарифних заходів та структури їх розподілу; 0,72 друк. арк.).*

11. Мельник Т.Н., Пугачевская Е.С. Проблемы импортопотребления в экономике Украины / Т.Н. Мельник, Е.С. Пугачевская // Нов. экон. – 2014. – № 1(63). – С. 201–210 (*особистий внесок автора – виявлено основні проблеми імпортоспоживання в економіці України та оцінено вплив зовнішніх факторів економічного розвитку на промислове виробництво; 0,83 друк. арк.).*

12. Мельник Т.М. Перспективи товарного імпортозаміщення в Україні / Т.М. Мельник, К.С. Пугачевська // Вісн. КНТЕУ. – 2015. – № 2 (100). – С.16–33 / Index Copernicus, РИНЦ (*особистий внесок автора – запропоновано авторську методику оцінки можливостей імпортозаміщення у харчовій, текстильній та хімічній промисловості на основі рівнянь і тотожностей системи національного рахівництва; 0,94 друк. арк.).*

В інших наукових виданнях

13. Пугачевська К.С. Імпортозаміщення в контексті вибору напрямів зовнішньоторговельної політики / К. С. Пугачевська // Наук. вісн. Мукач. держ. ун-ту. – 2014. – Вип. 1(1). – С.174–179. – (Сер. «Економіка»); 0,60 друк. арк.

14. Pugacheska K. Impact of Foreign Trade on Open Economies / K. Pugachevska // Materials from IV International Scientific-Practical Conference «Marketing on the International Market of Commodities and Services: Global Aspects», Poprad, 14–15 February 2013, – Poprad.: MISPC, 2013. – Vol. 1 – P. 301–302; 0,11 друк. арк.

15. Пугачевська К.С. Теорії імпортозалежності у моделях економічного зростання / К.С. Пугачевська // Перспективи розвитку економіки в ринкових умовах : матер. II Всеукр. наук.-практ. конф (Мукачеве, 15–16 берез. 2013 р.). – Мукачеве: МНПК, 2013. – С. 225–227; 0,13 друк. арк.

16. Пугачевська К. Застосування окремих нетарифних заходів у регулюванні імпорту товарів / К. Пугачевська // Молодь за права

споживачів : матер. III Міжн. наук.-практ. конф. (Київ, 12–15 берез. 2013 р.). – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2013. – С.78–79; 0,1 друк. арк.

17. Пугачевська К. Імпорт проміжних товарів у сучасній моделі зовнішньої торгівлі / К. Пугачевська // Економіка в умовах глобалізації світових економічних процесів : матер. XXIV Міжнар. наук.-практ. конф., (Львів, 5–6 квіт. 2013). – Л.: Львів. екон. фундація. – С.98–100; 0,23 друк. арк.

18. Пугачевська К. Особливості та передумови залучення малих підприємств у світову економіку / К. Пугачевська // Проблеми та перспективи розвитку підприємництва в Україні : матер. VII Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 17 трав. 2013 р.). – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2013. – С.109–111; 0,11 друк. арк.

19. Мельник Т.М. Зміни моделі міжнародної торгівлі / Т.М. Мельник, К.С. Пугачевська // Менеджмент у XXI сторіччі: методологія і практика: збірник наукових праць : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (Полтава, 16–17 трав. 2013 р.). – Полтава: ПолтНТУ, 2013. – С.349–351; 0,13 друк. арк.

20. Пугачевська К. Регулюючі заходи СОТ у контексті глобалізації економічних відносин / К. Пугачевська // Стратегічні напрямки соціально-економічного розвитку : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., (Хмельницький, 18–20 квіт. 2013 р.). – Хмельницький : Хмельн. ун-т управл. та права, 2013. – С.370–372; 0,21 друк. арк.

21. Пугачевська К. Ефекти імпорту у розвитку економічних систем / К. Пугачевська // Проблеми трансформаційних економік в умовах глобалізації : матер. V Міжнар. наук.-практ. конф. (Тернопіль, 25 квіт. 2013 р.). – Т. : Вектор, 2013. – С.106–108; 0,13 друк. арк.

22. Пугачевська К. Зовнішньоторговельні дисбаланси в економіці України / К. Пугачевська // Трансформація національних моделей економічного розвитку в умовах глобалізації : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 20–22 листоп. 2013 р.). – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2013. – С.111–112; 0,1 друк. арк.

23. Пугачевська К.С. Інноваційні важелі модернізації промислового виробництва / К.С. Пугачевська // Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні : матер. VII Міжнар. бізнес-форуму (Київ, 20 берез. 2014 р.). – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. – С.149–151; 0,12 друк. арк.

24. Пугачевская Е.С. Тенденции импортопотребления в экономике Украины Е.С. Пугачевская // Сучасні тенденції в економіці та управлінні: новий погляд : матер. V Міжнар. наук.-практ. конф. (Донецьк, 13–14 черв. 2014 р.). – Донецьк: Східноукр. ін-т екон. та управл., 2014. – С.132–135; 0,24 друк. арк.

25. Пугачевська К.С. Інноваційна компонента імпортозаміщення в Україні/ К.С. Пугачевська // Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні : матер. VIII Міжнар. бізнес-форуму (Київ, 19 берез. 2015 р.). – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. – С.194–196; 0,1 друк. арк.

26. Pugachevska Kateryna Import regulation under the circumstances of exchange rate fluctuation / Kateryna Pugachevska // Розвиток національної економіки : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (Івано-Франківськ, 3–4 квітня 2015 р.). – Ч 1. – Івано-Франківськ: Крок, 2015. – С. 333–334 ; 0,14 друк. арк.

АНОТАЦІЯ

Пугачевська К.С. Регулювання імпорту товарів в Україні за умов членства в СОТ. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – Київський національний торговельно-економічний університет, Київ, 2015.

У дисертаційній роботі розкрито сутність та узагальнено теоретичні підходи до генезису теорій регулювання імпорту в економіках відкритого типу. Надано авторське трактування поняття «регулювання імпорту товарів». Здійснено класифікацію факторів впливу на імпорт у складі проміжного та кінцевого споживання, класифіковано методи оцінювання торговельних обмежень.

Проаналізовано рівень тарифного та нетарифного захисту внутрішнього ринку за умов членства в СОТ. Оцінено вплив імпорту на структуру проміжного та кінцевого споживання в Україні. Ідентифіковано внесок імпорту у розвиток внутрішнього ринку України.

Обґрунтовано потреби підвищення захисту окремих секторів економіки. Визначено пріоритетні напрями селективного імпортозаміщення по окремих видах економічної діяльності. Запропоновано концептуальні підходи та напрями регулювання імпорту товарів в Україні.

Ключові слова: імпорт, регулювання імпорту, тарифне регулювання, нетарифне регулювання, імпортозаміщення, Світова організація торгівлі.

АННОТАЦИЯ

Пугачевская Е.С. Регулирование импорта товаров в Украину в условиях членства в ВТО. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.03 – экономика и управление национальным хозяйством. – Киевский национальный торгово-экономический университет, Киев, 2015.

В диссертационной работе раскрыта суть и обобщены теоретические подходы к генезису теорий регулирования импорта в экономиках открытого типа. Исследована суть понятия «регулирование импорта товаров» и предложена ее авторская трактовка. Проведена классификация факторов влияния на импорт в составе промежуточного и конечного потребления по степени поощрения импортной деятельности, по

охваченой средой воздействия, степени контролируемости, по эффекту, который является следствием воздействия фактора и временным лагом действия. Классифицированы методы оценки и индикаторы торговых ограничений в соответствии с тарифными, нетарифными и комплексными индикаторами. Охарактеризованы теоретические модели формирования внешнеторговой политики в условиях ВТО.

Проанализирован уровень тарифной и нетарифной защиты внутреннего рынка в условиях членства в ВТО. Осуществлен расчет фискальной эффективности таможенного налогообложения в Украине и выявлены детерминанты, которые ее определяют. Исследованы недостатки системы технического регулирования в Украине. Оценено влияние импорта на структуру промежуточного и конечного потребления в Украине. Рассчитано влияние процессов экзогенизации на развитие инвестиционно направленной, потребительски ориентированной, материалопроизводящей деятельности и сектора первичной обработки и определено сферы с наиболее высоким уровнем импортозависимости. Приведены инструменты валютного регулирования импорта на основе исследования последствий изменения обменного курса национальной денежной единицы на импортные потоки товаров. Идентифицирован вклад импорта в развитие внутреннего рынка Украины на основе показателя доли импортных продовольственных и непродовольственных товаров, проданных через торговую сеть.

Обоснованы потребности повышения защиты отдельных секторов экономики. Проведен анализ эффективности мероприятий по упрощению процедуры торговли в Украине. Проведено прогнозирование показателя импортоемкости отдельных видов экономической деятельности в результате девальвации и ревальвации национальной денежной единицы. Определена приоритетность государственных мер по поддержке отечественных производителей в наращивании их присутствия на внутреннем рынке. Определены приоритетные направления селективного импортозамещения в разрезе отдельных видов экономической деятельности. Предложены концептуальные подходы и направления регулирования импорта товаров в Украину, основанные на дифференциации регуляторных мер и инструментария поддержки импорта для импортозамещающих производств.

Ключевые слова: импорт, регулирование импорта, тарифное регулирование, нетарифное регулирование, импортозамещение, Всемирная торговая организация.

ANNOTATION

Pugachevska K.S. Import of goods regulation in Ukraine in terms of membership in WTO. – Manuscript.

Dissertation for attainment of scientific degree of candidate of economic sciences in the field 08.00.03 – economics and national economy management.– Kyiv National University of Trade and Economics, Kyiv, 2015.

The essence and theoretical approaches to the genesis of import regulation theories in open economies are elucidated and generalized in the work. The author's vision of the definition of "import of goods regulation" is introduced. The factors that influence the import of intermediate and final consumption composition are classified, as well as the methods for assessing trade restrictions.

The level of tariff and non-tariff protection of the domestic market in terms of membership in WTO is investigated. The import effect on the structure of intermediate and final consumption in Ukraine is evaluated. Import contribution to the development of the internal market in Ukraine is identified.

The needs for increasing protection of the certain sectors of economy are substantiated. The priority areas of selective import substitution of some types of economic activity are singled out. The conceptual approaches and directions of regulation of import of goods in Ukraine are proposed.

Key words: import, import regulation, tariff regulation, non-tariff regulation, import substitution, World Trade Organization.

ПУГАЧЕВСЬКА КАТЕРИНА СЕРГІЇВНА

**РЕГУЛЮВАННЯ ІМПОРТУ ТОВАРІВ В УКРАЇНІ ЗА УМОВ
ЧЛЕНСТВА В СОТ**

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 0,93. Тираж 100 пр. Зам. 720.

Видавець і виготовлювач

Київський національний торговельно-економічний університет
вул. Кіото, 19, м. Київ-156, Україна, 02156